

BŘEZEN 2020

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE | CENA 20KČ

**MUDR.
JAKUB
JARÝ**
ROZHOVOR

CHANOV
JAK DÁL?

**MIRO
BARTOŠ**
PROFIL

**GHETTOFEST
BUDE!**

POTŘEBUJETE DOUČOVÁNÍ, VZDĚLÁVACÍ KURZ NEBO HLEDÁTE STÁŽ?

**ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM PRO STUDENTY
NENÍ JEN O STIPENDIU!**

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na doucovani@romea.cz
a +420 257 329 667**

**STIPENDIUM PRO ROMSKÉ STUDENTY A STUDENTKY
STŘEDNÍCH, VYŠŠÍCH ODBORNÝCH A VYSOKÝCH
ŠKOL (STIPENDIUM ORGANIZACE ROMEA).**

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200 Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

„Potká se lékař s redaktorkou“ – zní skoro jako začátek nejdnoho vtipu. O humor ale v našem případě rozhodně nejde, za prvé proto, že lékař Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem Jakub Jarý přijal pozvání naší redaktorky Reny Horvátové k velkému rozhovoru na vážná témata, a za druhé proto, že oba ještě pořád leckdy čelí údivu po té, co se lidé dozví, že v nemocnici nebo rozhlase nepracují jako sanitář nebo pomocná síla na úklid.

„Lidi si pořád neuvědomují, že bychom mohli pracovat na pozicích, jako je lékař, právník, žurnalista, vědec nebo učitel, prostě nás tak zatím nedokážou vidět,“ říká lékař infekčního oddělení, který stál během pandemie přímo „v první linii“.

O tom, co se pravděpodobně přihodí sídlišti Chanov, pokud by se v něm skutečně postavilo modulární bydlení neboli nechvalně proslulé „čunkodomky“, a proč to rozhodně není dobré řešení, se zamýšlí bývalá ombudsmanka Anna Šabatová.

Pěťasedmdesátileté výročí konce války připomíná dvěma krátkými příběhy asi nejkravějšího přelomu jara a léta, který obyvatelé dnešního Česka zažili, známý spisovatel, knihkupec a nakladatel Jiří Padevět.

V profilu vás seznámíme s neobyčejným životním příběhem operního pěvce Miro Bartoše a jeho sestry Bohunky. Představíme vám fond na podporu dětí z dětských domovů Jiřího Mádlu nebo Komunitní centrum Rovnost z Českého Krumlova. V pravidelné rubrice Den na periferii přibližuje Stanislava Ondová velice bolestivé téma šikany, o to palčivější, že stejně jako všechna předchozí, popisuje skutečné události.

A protože se svět pomalu, ale jistě vrací do svých kolejí, pozveme vás na Ghettofest do brněnského Bronxu, který proběhne koncem června naživo, navzdory původně chmurným, koronavirovým předpovědím.

Přeji vám zajímavé čtení, milí čtenáři!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 3/2020

- 3** Obsah / Editorial
- 4 – 7** **Romský lékař neexistuje**
Rozhovor s MUDr. Jakubem Jarým
Rena Horvátová
- 8 – 9** **Chanov. Čas k nové rozvaze?**
Komentář
Anna Šabatová
- 10** **Mlčela jsem**
Den na periferii
Stanislava Ondová
- 11** **Nepřehlédněte**
Děje se
Redakce
- 12 – 13** **Jiří Mádl pomáhá dětem nejenom snít**
Zblízka
Lukáš Kotlár
- 14** **O konci války**
Historie
Jiří Padevět
- 15** **Mezinárodní den Romů**
Děje se
Jana Baudyšová
- 16 – 17** **Útěk z domova mi změnil život**
Profil operního pěvce Miro Bartoše
Rena Horvátová
- 18 – 19** **Komunitní centrum Rovnost / O komunitno centurumos Rovnost**
Zblízka / Mek pašeder
Jana Baudyšová
- 20 – 21** **Romové v době koronavirové**
Fejeton
Renata Kováčová
- 22** **Ghettofest bude opět v srdci brněnského Bronxu**
Kultura
Ghettofest

Přední obálka: Jakub Jarý (foto: Petr Zewlakk Vrabec),
zadní obálka: Raper Čavalenky (foto: Filip Fejdi Medym).

Číslo: 3 / 2020 Ročník: XVII Cena: 20 Kč	Adresa redakce: ROME A, o. p. s. Korunní 127, 130 00 Praha 3 Tel. 257 329 667, 257 322 987 E-mail: romanovodi@romea.cz www.romanovodi.cz www.romeaops.cz	Korektury romského jazyka: Lada Víková
Vydavatel: ROME A, o. p. s. Žitná 49 110 00, Praha 1 IČO: 266 13 573	Šéfredaktorka: Jana Baudyšová	Grafika: Bantu Design s. r. o.
Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR.	Editor: Zdeněk Ryšavý	Inzerce: Zdeněk Ryšavý
Redakce: Renata Berková, Tomáš Bystrý, Rena Horvátová, František Bikár, Stanislava Ondová, Zdeněk Ryšavý, Kristina Dienstbierová, Lenka Jandáková	Jazykové korektury: Lenka Jandáková	Předplatné: romanovodi@romea.cz
	Příklad do romského jazyka: Eva Danišová	Osvit a tisk: Studio WINTER, s. r. o.
		Distribuce: Dub, s. r. o.
		Periodicita magazínu: 10x ročně
		Registrační číslo MK ČR: E 14163

JAKUB JARÝ: ROMSKÝ LÉKAŘ NEEXISTUJE

Rena Horvátová / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

Prakticky denně přichází do kontaktu s pacienty nejen s těžkým průběhem nemoci covid-19, ale i s dalšími vysoce infekčními nemocemi. A jak sám říká, teď má jeho práce o to větší smysl.

Někteří pandemii nemoci COVID-19 bagatelizují a srovnávají ji s chřipkou. Jak to z odborného hlediska vnímáte?

Symptomy mohou být podobné, ale někdy se opravdu těžce odlišují. Zvláště zpočátku jsme pacienty s covidem zaměňovali za ty s chřipkou. U koronaviru může být nástup potíží pozvolný a probíhat jako běžné onemocnění dýchacího traktu, a po několika dnech znenadání přejít do těžkého stavu vyžadujícího kyslíkovou a přístrojovou podporu a hospitalizaci na JIP. U těžších chřipkových onemocnění je průběh těžký už od začátku a pacienti hospitalizací na JIP začínají.

Je podle vás obrovská mediální pozornost, kterou koronavirus vyvolal, přiměřená?

V České republice v podstatě k úmrtí na COVID-19 naštěstí nedochází, pacienti umírají s koronavirem, tedy třeba na onkologické onemocnění s koronavirem spojené. Jedná se většinou o starší nebo těžce nemocné pacienty. Prakticky vůbec nedokážeme odhadnout, zda tahle vlna úplně skončí, nebo se naopak dočkáme vlny druhé. Stejně tak netušíme, zda pacienti, kteří covid prodělali, budou mít nějaké následky, které se nemusí projevit hned, ale třeba za pět deset let. A i když k těm úmrtím nedochází, tak jsem přesvědčen, že pozornost si určitě zaslouží, protože nevíme, jak se tento nový typ koronaviru chová, nevíme, jak ho léčit, a nevíme ani, jak tomuto onemocnění předcházet, protože na něj v současné době neexistuje vakcinace. A nejspíš to bude hlavní důvod, proč mnohé z nás tak vyděsil. Je dost možné, že jsme třeba jen moc hyperprotektivní, každopádně koronaviry jsou větší skupina virů, nacházejí se všude a závažnost onemocnění, které způsobují, se výrazně liší. My dnes známe některé podobné covidu-19, které už jako epidemie proběhly, třeba MERS nebo SARS, jejichž úmrtnost, průběh a celkově onemocnění je však neporovnatelně horší.

Epidemiologická nařízení měla za úkol šíření zpomalit. Dá se předpokládat, že koronavirová infekce nakonec stejně prostoupí celou společností?

Předpokládat se to dá, ale připravit se dopředu příliš nelze, na to by se musela připravit naše imunita a obranná schopnost, která se s tím naučí bojovat a vytvoří si protilátky. Nevíme, jestli třeba teplejší počasí množení viru zastaví nebo zcela zničí. Nevíme, jestli přijde ona druhá vlna nebo se stane sezónním onemocněním podobně jako chřipka. Může se z něj stát i endemické onemocnění v určité oblasti. Že se promoří většina populace, je dost možné, protože jej mohla prodělat bezpříznakově a my to ani nepoznáme, pokud nejsme schopni otestovat celou populaci na protilátky.

Stále toho tedy mnoho nevíme. Z čeho je tedy možné vycházet?

Jedině ze situace v Číně, Koreji, Itálii, Španělsku nebo v Anglii a USA, to jsou prakticky jediné dostupné informace, které máme. U nás to zatím vypadá optimisticky na rozdíl třeba od Itálie, kde mnoho pacientů potřebovalo plicní ventilaci. Toho jsme se zpočátku báli, ale u nás se podobná situace neukázala. Takže to je dalším možným ukazatelem, že v našich podmínkách se vir chová úplně jinak než právě v Itálii nebo ve Španělsku, ale samozřejmě to může být i tím, že jsme včas přijali opatření nebo jsme byli důslednější v dodržování epidemiologických nařízení, ale to teď s jistotou nikdo nedokáže určit.

Lékařka Soňa Peková v médiích několikrát zmínila, že podle ní je virus uměle vytvořený. Jaký na to máte názor?

Nejsem vybaven vědeckými znalostmi, na jejichž základě bych si na to mohl vytvořit jakýkoliv názor. I vzhledem k tomu, že viry lze pozorovat pouze v elektronových mikroskopech, kterých je v České republice pouze několik. Běžným mikroskopem viry pozorovat nelze. A i kdyby ho měli a uměli s ním pracovat běžní lékaři nebo biologové, není to tak, že by z toho dokázali něco vyčíst. Této vědě rozumí pouze velice specializovaní vědci, kteří se věnují problematice virologie. Takže nejsem schopen posoudit, zda je covid uměle vytvořená biologická zbraň, nebo naopak jestli je to vir, který vznikl v přírodě přirozenou mutací tak jako u chřipky, kde dochází k mutaci i několikrát do roka.

Jak vnímáte fakt, že v čele ministerstva zdravotnictví nestojí lékař? První zprávy přicházely velmi zmateně, chaoticky a politici si navzájem protiřečili...

Úplně nerad bych se pouštěl do politiky, není to popravdě můj šálek kávy. Veřejnost určitě mohla vnímat, že první nařízení byla rychlá, střílená od boku a často se měnila. Ale nejsem zcela schopen říct, zda bych se rozhodl lépe nebo správně, když nikdo z nás nevěděl, co od toho čekat. Třeba Španělsko nebo Itálie se chovaly úplně jinak než my a i ten dopad byl jiný, protože se tam nakazil obrovský počet lidí a situace u nich byla o to bouřlivější, měla daleko více obětí, než třeba evidovaly severské země, které nebyly v opatřeních také tolik restriktivní. Samozřejmě že by v čele ministerstva zdravotnictví mohl stát erudovaný lékař,

MUDr. Jakub Jarý (1988)

pochází z Ústí nad Labem. V roce 2015 odpromoval na Lékařské fakultě v Plzni Univerzity Karlovy. Působí jako lékař na infekčním oddělení Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem. V současné době se připravuje na atestaci z infekčního lékařství.

který si v minulosti prošel nějakou vlnou epidemie, ale aby se kdokoliv rozhodl ve všech směrech správně, tak takového člověka bychom asi nenašli.

Na vzestupu jsou nemoci, které jsou závažnější než covid-19. S jakými případy se každodenně setkáváte?

Na naší infekční JIP nahrazujeme u některých pacientů přístroji i několik orgánů, protože se ocitají ve vážném stavu. Nejsmutnější jsou třeba meningokokové sepse u dětí a dospívajících. Virová onemocnění jsou obecně nakažlivější než bakteriální. Infekční jsou i rotaviry, které se snadno infikují v rodině, v nemocnici nebo v dětském kolektivu. Setkáváme se se svrabem, který je vysoce nakažlivý, nejvíce se jím nakazí třeba zdravotní personál nebo učitelé. Před dvěma lety jsme si prožili velkou epidemii žloutenky typu A. Vrací se i černý kašel. Vloni to byla spalničková epidemie, závažná je i tuberkulóza.

Postoje rodičů odmítajících povinná očkování svých dětí jsou známé. Má podle vás očkování smysl?

U některých chorob, které se stále vrací, jako jsou třeba černý kašel nebo příušnice, nemusí být chyba, že se neočkuje, ale že se mění vakcinace. Tělo pak neudrží protilátky tak dlouho, jak jsme si mysleli. Pokud jde o očkování na TBC, a teď rozhodně nejsem zastáncem odpůrců očkování, je to vlastně jedna z mála z vyřazených vakcinací. Řada očkovacích látek se musela odkládat, protože vakcína na TBC je agresivní, ranka se po naočkování špatně hojila, hnisala, vyžadovala svůj čas a pak se jiné důležité očkování muselo posouvat. A tak se vakcinace proti TBC stala doplňkovým očkováním, kdy si rodič za poplatek může nechat dítě naočkovat. Epidemiologická situace se u nás neustále vyvíjí a nevypadá to, že by mělo nějaký dramatický dopad na společnost, že se přestalo na TBC plošně očkovat. Více případů je ze zahraničí, to souvisí i s velkou migrací obyvatelstva a poměrně finančně dostupným cestováním. Na druhou stranu se přidalo očkování proti meningokokovi, což je velmi závažné onemocnění ohrožující život dítěte.

Co říkáte na plánované očkování proti koronaviru?

Už v tuto chvíli vyšetřujeme naše pacienty na protilátky a zajímá nás, kdo si tím prošel, přestože měl první test negativní. Rychlotesty, které se u nás objevily, jsou nespolehlivé, přesnější vyšetřovací metoda, kterou používáme, je nová a hned jsme ji také zařadili do našeho algoritmu. Dost možná, že výsledky plošných testů budou překvapivé. Ale co se týče očkování, trůfám si říct, že plošně ze začátku nebude, nějakou dobu bude trvat, než se výzkum a patent zaplatí. Určitou dobu bude tedy doplňkové očkování na náklady pacienta. Zda to bude mít nějaký efekt, nevím, ale pokud budeme mít sebemenší možnost se tomuto onemocnění vyhnout, smysl to má. Ze zkušenosti vím, že očkování proti chřipce je dostupné, nestojí moc peněz, a přesto se mu lidé vyhýbají, ačkoliv ročně na chřipku zemře kolem tisícovky lidí a průběhy některých případů bývají i velmi těžké. Přitom senioři mají očkování zdarma.

Pamatuji si vás coby studenta prvního ročníku medicíny. Tehdy jste ještě netušil, pro jakou specializaci se rozhodnete. Co vás nakonec ovlivnilo?

To jsem netušil skoro do posledního ročníku. Paradoxně mě ovlivnilo období ještě před nástupem na medicínu, kdy jsem rok studoval na Přírodovědecké fakultě v Ústí nad Labem chemii a biologii, protože to byly obory, které mě vždycky zajímaly, a myslím, že mi i celkem šly. A během studia jsem se setkal s mikrobiologií, která se zabývala bakteriemi, viry, plísněmi a houbami a dalšími mikroorganismy. To mě na medicíně bavilo ze všeho nejvíce. Dnes to vnímám tak, že to byla ta pomyslná nit, které jsem se rozhodl držet i do budoucna. Pak už to bylo i čistě pragmatické, protože jsem věděl, že v Ústí infekční oddělení máme, a to byla samozřejmě další věc, která rozhodla.

Jak rodiče vnímali, že ze syna bude infektolog a virolog?

Maminka mě od toho odrazovala a myslím, že se s tím dodnes úplně nezotožnila, protože má strach, že jsem na tom strašidelném infekčním oddělení, kde se to nemocemi jen hemží. Obavy samozřejmě podpořila i pandemie. Je pravda, že mé okolí se bojí a pořád to vnímá tak, že jsem ohroženější, než kdybych pracoval na jiném oddělení. Pak samozřejmě všechny uklidňuji, že když se pacienti dostanou k nám, tak už v poměrně krátké době známe výsledky, víme, s čím máme čest, jak pacienta léčit a jak se proti možné nákaze chránit. Kolegové na pohotovosti jsou daleko víc ohrožení, protože ne vždy mají informace, které máme my. Moje partnerka se naštěstí nebojí a má na to rozumný náhled, ale mám pocit, že maminka se o mě bojí čím dál tím víc.

Většina vysokoškolsky vzdělaných Romů je v rodině často první generací. Bylo to u vás podobně?

Co se týče vysokoškolského vzdělání, jsem takovým průkopníkem. A podařilo se mi to i díky podpoře od REF (Roma Education Fund) a Verdy. Můj o čtyři roky mladší bratr maturoval na chemické průmyslovce. Myslím si, že když viděl, jak doslova ležím v knihách, jaké požadavky jsou na nás kladeny a kolik se toho musím naučit, mohlo to na něj působit jako odstrašující případ. Zřejmě si představoval, že to tak chodí na každé vysoké škole, ale studium medicíny je specificky náročné a prakticky se vzděláváte celoživotně.

Jaká tedy byla vaše cesta za akademickým titulem?

Rodiče jsou oba vyučení, ale vždycky zdůrazňovali, jak moc je vzdělání v životě člověka důležité a že jediné tak se můžeme mít lépe, než se měli třeba oni. Vštěpovali nám, že pokud dosáhneme určitého stupně vzdělání, tak se i lépe uchytíme na pracovním trhu. Popravdě mně a ani bratrovi nemuseli rodiče držet ruku pod krkem, abychom chodili do školy a studovali. Škola nám šla dobře a ani jsme se nemuseli nijak předřít, abychom se tam udrželi a měli dobrý prospěch. Touha po vzdělání byla u nás samovolná. A to vidím i u mladých Romů ve svém okolí, kteří už mají hlavy otevřené a chtějí si žít podle sebe a hlavně pro to něco udělat.

Mění se podle vás postoj společnosti vůči Romům?

Člověk v průběhu života mění okruhy lidí a mění se mu tak sociální bubliny, takže bych mohl odpovědět, že se ten postoj lepší. Zároveň si ale uvědomuji, že kolem sebe mám zejména lidi, kteří naši menšinu vnímají lépe a netrpí předsudky jako ostatní, ale je to opravdu jenom moje bublina. Myslím si, že situace se moc nevyvíjí, je to bohužel pořád dost podobné. Byl bych velmi naivní, kdybych si myslel, že z důvodu, že se já osobně cítím lépe, se v postoji společnosti vůči Romům něco změnilo.

A mají podobnou zkušenost i vaši romští kolegové, kteří pracují ve zdravotnictví?

Potkal jsem se se studentem, který studoval o dva roky nade mnou a pak působil v nemocnici jako gynekolog. A pokud vím, tak zrovna jeho pracovní okolí nepřijalo a on po nějaké době odešel. Od kolegů vím, že by měl být ještě jeden lékař v Hradci Králové na chirurgii, ale nevím, do jaké míry se potýkal s předsudky kvůli romskému původu anebo zda se vůbec jako Rom prezentuje.

Setkáváte se i vy sám s předsudky třeba ze strany pacientů nebo kolegů?

Setkal a budu určitě i setkávat. Když jsem nastupoval, tak mě kolegové lékaři, sestřičky ani pacienti neznali a já zjistil, že si vlastně nedovedou představit, že by lékař mohl být Rom. Vyslechl jsem si komentáře, které sice nebyly přímo na mou osobu, ale patřily Romům obecně. Oni si neuvědomí, že do nemocničního prostředí to zkrátka nepatří. Podle nich Rom-lékař neexistuje. Měli za to, že jsem cizinec nebo jsem se někde opálil, ale nikoho nenapadlo, že jsem Rom. Možná za to mohlo i mé české příjmení, které mám po otci, který je poloviční Rom. Ale dnes už tento problém nevnímám, kolegy mám perfektní, vycházíme spolu velmi dobře a to samé mohu říct i o pacientech.

Věřím. Ale je zajímavé, že v nemocnici je nenapadlo, že jste Rom, ale pokud by vás potkali na ulici, měli by nejspíš hned jasno.

Zpočátku se mi občas i stalo, že když mě někdo někomu představil a dotýcný se mě zeptal, kde pracuji, a já mu odpověděl, že v nemocnici, další otázka byla, zda tam dělám sanitáře nebo uklízím. Lidi si pořád neuvědomují, že bychom mohli pracovat na pozicích, jako je lékař, právník, žurnalista, vědec nebo učitel, prostě nás tak zatím nedokážou vidět. A pokud se nebudeme objevovat i v těchto pozicích, tak se nic nezmění a pořád si budou myslet, že vy v rozhlase uklízíte kanceláře, místo toho, aby se vás zeptali, jaký pořad připravujete, a mě zase, zda pracuji jako sanitář nebo rovněž uklízím chodby, namísto toho, aby se zajímali, na jakém oddělení jako lékař pracuji.

CHANOV

ČAS K NOVÉ ROZVAZE?

Anna Šabatová / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

Město Most se rozhodlo odložit svůj problematický záměr, na nějž v loňském rozpočtu vyčlenilo peníze. Šlo o výstavbu modulových domků na sídlišti Chanov, do nichž se chystali přestěhovat zbývající chanovské Romy.

Přestože samozřejmě není žádná jistota ani záruka, že město tento vskutku nešťastný nápad nebude chtít oprášit v příštím roce, odklad vítám. Aby nebylo pochyb, kde se inspirovali, navštívili představitelé města během plánování chanovské výstavby město Vsetín, kde obdobný projekt zrealizovali v roce 2006. A sklidili za něj vlnu oprávněné kritiky.

Bytová situace v Chanově skutečně není dobrá a ani být nemůže. Z Chanova se v posledních desetiletích stala typická vyloučená lokalita, která, ač v blízkosti města Mostu, je zcela od života města odloučena, a to i symbolicky, silnicí. Není sem dobré dopravní spojení s centrem města, nejsou zde žádné služby. Pouze škola, která ztělesňuje to, že děti ani další obyvatelé území Chanova prakticky nepouštějí.

Projekt modulového bydlení, na nějž město vyčlenilo 20 milionů, nedává žádný smysl. Tíživou situací lidí žijících v Chanově by nejen nevyřešil, ale ještě by ji zakonzervoval. Kdysi v minulosti v Chanově bydlely tisíce lidí, mělo tedy určitý smysl mít tam i služby a město se tenkrát snad i lépe staralo o celkovou vybavenost a stav sídliště. V průběhu několika desetiletí se však naprostá většina obyvatel Chanova odstěhovali a ti, kteří zůstali, město více či méně ponechává svému osudu. Prázdné domy chátrají a proměňují se v němé svědky života bez naděje a vyhlídek na lepší budoucnost.

Z dosavadních zkušeností je zřejmé, že modulové bydlení není vhodné pro bydlení dlouhodobé, domky jsou z materiálů, které způsobují, že lidé v zimě mrznou, v létě je v nich ještě větší vedro než v jiných stavbách. Navíc stavby „nedýchají“ a snadno se v nich tvoří plísně. O velmi špatné zkušenosti s tímto bydlením mohou vyprávět již zmínění vsetínští Romové. To, že jsou domky zvenku na první pohled pěkné, nic nemění na špatném životě uvnitř. I ve Vsetíně žijí Romové za městem v místě odděleném rušnou silnicí. Většina jich tam žije dodnes. To zas pro změnu formou varovného videa vzkázali vsetín-

Foto: Saša Uhlová

ští Romové Romům chanovským.

Jako veřejná ochránkyně práv jsem loni vstoupila do komunikace s primátorem města Mostu a s chanovskými Romy, jazykem zákona o veřejném ochránci práv jsem zahájila šetření, abych tento záměr blíže prozkoumala. Vzhledem k omezené působnosti jsem se zaměřila na výkon sociální práce s lidmi z Chanova, zejména s rodinami. Zjišťovala jsem i to, zda záměr není diskriminační.

Dá se říci, že sociální práce pracovníků a pracovníků městského úřadu v Chanově spočívala v pomoci s akutními a každodenními problémy, kterých je jistě nepočítaně. Zcela však rezignovala na koncepční přístup, jehož cílem je překonat sociální vyloučení. Základním smyslem sociální práce je taková podpora klientů, aby se postupně mohli vymanit ze sociálního vyloučení. Je třeba hledat spolu s klienty perspektivní řešení a stát za nimi, neboť velmi často při hledání jiného možného bydlení čelí diskriminaci a mnohdy se také v důsledku

dlouhodobého sociálního vyloučení dobře neorientují, když si mají něco vyřídit na úřadech. Jde o to posilovat jejich dovednosti tak, aby byli schopni sami hledat řešení, jež je vyvedou z izolace, umožní jim samostatně existovat, a to v komunitě v nevyloučeném prostředí. K takové sociální práci je jistě potřeba dostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří věří, že změna je možná, a také jasná podpora města.

Pokud jde o samotný záměr vystavět modulové bydlení v Chanově, dospěla jsem k závěru, že výstavba na sídlišti Chanov by ve svém důsledku posílila segregaci romských obyvatel Chanova, zakonzervovala by prostorové vyloučení, a proto by představovala diskriminaci v oblasti bydlení z důvodu etnického původu.

Svá zjištění jsem adresovala primátorovi města Janu Paparegovi. Krátce poté mi skončil mandát ochránkyně. To ale neznamená, že mě situace v Mostě a osud chanovských Romů přestaly zajímat. Zpráva, že se projekt o rok odkládá, dává určitou naději a možnost podívat se na situaci znovu, posoudit ji ve spolupráci s chanovskými Romy a zamyslet se nad tím, zda oněch dvacet milionů nelze investovat do skutečného zlepšení kvality života chanovských Romů, zejména do jejich začlenění do života města. Bylo by to ku prospěchu všech. Ostatně, během posledních let už mnoho lidí z Chanova odešlo, dnes jich tam žije okolo šesti set. Za poslední čtyři roky klesl počet obyvatel o celou čtvrtinu. Je tedy namístě položit si otázku, zda není načase tuto kapitolu v životě města ukončit a pro lokalitu najít jiné využití.

MLČELA JSEM

Postavy, jména a místo jsou změněny, sepsala Stanislava Ondová / Foto: Pixabay

Hlava mi třeští, vím, že musím vstát a jít do školy. První den někde jinde, být ta „nová“. Doufám, že se to tam nerozkřikne. Navždy ve mně zůstane, že jsem byla na základce obětí šikany.

Moje trýznitelka byla stejně stará jako já. Nebyla statnější, chytřejší, bohatší ani oblíbenější. Byla průměrná. Všechno to začalo, když jsem proti ní hrála ve školním basketbalovém družstvu. Dala jsem vítězný koš. Po zápase mě poprvé napadla.

Bydlíme obě v ghettu. My místní tomu tak říkáme. V televizi tomu říkají „vyloučená lokalita“. Nemáme to tady nijak zvlášť hezké, ale náš byt se mi celkem líbí. Máme hezký nábytek a novou kuchyni. Rodiče byt před lety koupili, ale dnes říkají, že už nemá žádnou cenu, že by ho tady nikdo nekoupil a do podnájmu se jim nechce. Když jsem byla malá, byly tu parky a na lavičkách seděly maminky s dětmi. Dnes tu jsou feťáci a všude rozbité lahve. Všechno okolo domů je poničené, nedá se ani chodit ven.

Moje trýznitelka bydlí o tři patra níž a venku mě ignoruje. Na základce, jsme byly jen čtyři romské děti. Původně nás tam nechťeli, ale nakonec ustoupili tlaku rodičů. Já jsem sedmačka a bráška třeták. Mám skvělou třídní učitelku a několikrát jsem přemýšlela, že bych jí o svém trápení řekla, chtěla jsem jí to říct už po první facce. Místo toho jsem mlčela.

Pak jsem to chtěla říct, když mě zavřela na záchodě a já tam zůstala celou hodinu, ale místo toho, abych ji praskla, řekla jsem, že mi bylo špatně. Několikrát mi vyhodila tašku z okna a já si pak musela sbírat učení ve křoví. Jednou mi táta koupil řetízek. Vytrhla mi ho přímo z krku a vyhodila ho z okna. Vždycky jsem se snažila nějak bránit, křičela jsem nebo jsem se ji snažila uhodit, občas se mi to povedlo, ale nikdy ne dost silně.

Začala jsem nosit volné oblečení. Nenosila jsem nové, aby mi ho nezničila. Nejhorší bylo, když mi dala na záchodě pěstí, bolelo mě z toho břicho celý týden. Pokaždé mi u toho nadávala a nakonec se mi vysmála. Začala jsem mít i psychologické problémy, přestala jsem jíst, hodně jsem pohubla. Doma jsem přestala chodit v pyžamu a naši mě ráno viděli už oblečenou. Zhoršil se mi prospěch. Máma se na mě občas dívala takovým tím svým

pátravým pohledem a několikrát se mě ptala, jestli se něco neděje.

Táta byl i ve škole, ale já svoje trápení dobře schovávala. Nechtěla jsem, aby o mém ponížení někdo věděl. Pořád jsem si říkala, vydrž to ještě dva roky a pak půjdeš na střední a tam ona už nebude. A nikdo nebude vědět, jaký jsi slaboch. Jenže útoky se stupňovaly. Nevím, jestli mě chtěla zabít, nebo jen ukázat, že má navrch.

Ten den mi bylo jako vždy po ránu špatně od žaludku. Vyběhla jsem do koupelny jen v kraťasech a tričku a máma zahlédla modřiny. Přiběhla a začal výslech. „Kdo ti to udělal, okamžitě mi řekni, co se děje? Myslíš, že to nevidím, jak se mi měníš před očima? Mně můžeš říct všechno, jsem tvoje máma,“ jenže já dál zapírala.

Cestou do školy mě bráška chytil za ruku: „Slyšel jsem, že prý tě chce Tamara dneska před všemi zbít. Řekni to tátovi, nebo to řeknu já,“ řekl vyděšeně. Dělal jsem před ním, že se jí nebojím, ale bála jsem se strašně moc. Před školou byl hlouček asi deseti spolužáků. Bráška mě chytil pevně za ruku.

„Koukejte, jak si chytil sestřičku, dneska dostaneš, ty cigno. Do mojí školy nebudeš chodit, ty špíno!“ křičela na mě Tamara. Nevím, jestli se smála jen ona nebo všichni, slyšela jsem smích ze všech stran. „Řeknu to učitelce,“ vykřikl bráška.

Rozběhl se, ale někdo ho chytil za batoh. Okolo mě se utvořil kruh. Vnímala jsem světlo mobilů, ale čas se začal zpomalovat.

Pak jsem ucítila první ránu, další na zádech, na obličej. Shodila jsem batoh a snažila se s jím ohnat, ale netrefila jsem se. Chtěla jsem ji chytil za vlasy, ale vyklouzla. Dostala jsem ránu do břicha a pak mě něco silně zabořilo v hlavě. Zavřela jsem oči a někam padala. Z dálky jsem slyšela naříkat bratra a hlas, který křičel: „Nech ji, vždyť ji zabiješ! Zbláznila ses!“

Probudila jsem se v nemocnici. Zbytek znám z vyprávění: máma nešla do práce, ale za námi do školy a dorazila v okamžiku, kdy jsem upadla a děti ode mě Tamaru odtrhávaly. Když mámu uviděly, zbaběle se rozutekly. Máma prý hrozně vyváděla, křičela, brečela, volala záchranku, policii a tátu. Celý útok na mě a moje bití si spolužáci živě natáčeli na mobil.

Tamaru poslali její rodiče na Moravu k babičce, ale sociálka s policií se postaraly o to, aby se vrátila. Policie začala moji šikanu na škole vyšetřovat za asistence OSPODu. Postih čekal nejen Tamaru, ale všechny, kteří si nahrávali video. Vyšetřování čekalo celou školu.

Chodili za mnou sestřičky, doktoři a další den přišel i psychiatr. Dlouho jsem mlčela. Nedokázala jsem říct, že to trvalo skoro dva roky, brala jsem to jako vlastní selhání, jako něco, za co se musím stydět. Psychiatr mi ale vysvětlil, že to tak není. Že v takových chvílích je nejdůležitější nebyť sám a svěřit se. I máma se přestala ptát, proč jsem jí to neřekla, a začala mi říkat, jak mě má ráda a je na mě hrdá. Trvalo mi pár měsíců, než jsem pochopila na co.

Do školy jsem se ten rok už nevrátila. Domů k nám chodila nějaká pracovnice, povídala si se mnou a připravovala mě na nástup do jiné školy. Je sice dál, ale už o prázdninách jsem se seznámila s pár dětmi, co tam chodí. Jsou tam romské i neromské děti. Rodiče mi říkají, že to je nový začátek, a já tomu věřím.

●

NOVÁ ROMSKÁ ZMOCNĚNKYNĚ NA SLOVENSKU

Novou zmocněnkyní vlády Slovenské republiky pro romské komunity se začátkem dubna stala bývalá ředitelka jednoho z odborů úřadu romského zmocněnce Andrea Bučková.

Tam působila v době, kdy úřad vedl současný europoslanec a expert OLaNO na romskou problematiku Peter Pollák, ale i v letech 2004 až 2008, kdy byly zmocněnkyní Klára Orgovánová a Anita Botošová. Pracovala také na úřadu práce, sociálních věcí a rodiny, ve Fondu so-

ciálního rozvoje a v posledním období na Ministerstvu práce, sociálních věcí a rodiny SR. Na postu zmocněnce vlády SR pro romské komunity je v pořadí osmá a v čele úřadu nahradí Ábela Ravasze (Most-Híd), který úřad vedl od dubna 2016.

ČTENÍ JMEN OBĚTÍ HOLOKAUSTU

Veřejné čtení jmen lidí zavražděných nacisty během druhé světové války, které pořádá Institut Tereziánské iniciativy, proběhlo letos kvůli pandemii koronaviru na internetu.

Den holokaustu a hrdinství, hebrejsky „Jom ha-šoa ve ha-gvura“ byl stanoven na 19. duben – den zahájení povstání ve varšavském ghettu v roce 1943. V ČR se stal významným dnem hlavně po roce 1989, kdy se začal připomínat nejprve uvnitř židovské komunity pietami v pražské Pinkasově synagoze a v Terezíně. V roce

2006 z iniciativy České unie židovské mládeže se začal připomínat i ve veřejném prostoru. K akci, která se původně konala pouze v Praze, se postupně připojovala další města. Po roce 2010 se začala vedle jmen zavražděných kvůli židovskému původu číst i jména romských obětí rasového pronásledování.

ROMANO SUNO PO DVACÁTÉ TŘETÍ

Na Mezinárodní den Romů se otevřel již 23. ročník literární a výtvarné soutěže Romano suno (Romský sen).

Soutěž vyhláší Nová škola, o. p. s., která v ní oceňuje děti ovládající romštinu jak v mluveném, tak psaném projevu. Od roku 2014 se literární část soutěže otevřela i pro dospělé. Smyslem klání je umožnit romským dětem i dospělým autorům popsat svět, ve kterém žijí, a ocenit jejich znalost romštiny – jazyka, který se ve

veřejném prostoru běžně nevyskytuje. Do soutěže každoročně přicházejí stovky textů, videí i obrázků. Letošními tématy jsou například „Jaké to u nás je, když teď musíme být všichni doma?“ „Chtěl bys jet na cestu kolem světa?“ anebo „Co tě naučili rodiče?“ Uzávěrka soutěže je 31. října.

MARUŠKA VAŘÍ PODLE ROMSKÝCH RECEPTŮ

Vaření s Maruškou, nový pořad Tuke.TV, objevuje inspirativní recepty na romská jídla, která představuje jeho průvodkyně, sama vynikající kuchařka, Marie Gailová.

V kuchyních zkušených kuchařek a kuchařů, kteří si moderátorku zvou do svých domácností, se už vařily třeba pišota Milady Bagárové nebo perkelt s Janem Hauerem. Speciální díl režie připravila i pro sváteční dny Velikonoc – Maruška se Simonou Šenkiovou divákům

předvedly pečené maso s nádivkou a šťouchanými bramborami. Každý díl přibližuje přesný postup i seznam potřebných ingrediencí, nechybí ani představení hostů nebo trocha romštiny.

●

ArteFOND

Jiřího Mádl

JIŘÍ MÁDL POMÁHÁ DĚTEM NEJENOM SNÍT

Lukáš Kotlár / Foto: Yourchance / Miroslav Lepeška

„Když jsem jezdil na návštěvy do dětských domovů, tak jsem se nesetkával s tím, že by tam děti snily o tom být filmařem, hercem nebo profesionálním hudebníkem, a říkal jsem si, že je možná nějaká cesta, jak tomu pomoci,“ přibližuje vznik fondu pro mladé umělce Jiří Mádl.

Herec, režisér a scénárista je patronem dětských domovů již mnoho let. Kromě finanční podpory a podpory prostřednictvím různých projektů a organizací založil před třemi lety na Den dětí svůj vlastní ArteFond.

„Připadalo mi, že děti v dětských domovech mají omezené možnosti při výběru zaměstnání a že by ocenily nějakou jistotu, i kdyby se rozhodly si vybrat velmi nejistý umělecký obor,“ říká Jiří. ArteFond je určen dětem z dětských domovů, které se chtějí věnovat jakémukoli umělecké činnosti – od malování, přes filmařinu, hudbu nebo třeba tanec.

„Snažíme se jim pomoci se vším, co potřebují pro rozvoj svých uměleckých dovedností. Pro někoho to může být pořízení nebo zajištění trubky, pro jiného tanečních bot nebo třeba uhrazení cesty do New Yorku a účasti na taneční soutěži – všechno bereme,“ vysvětluje s úsměvem Mádl. Podpora patří jak zájemcům o studium na uměleckých školách, tak i těm, kdo mají o umění zájem „jen“ jako o volnočasovou aktivitu.

ŠANCE NEJEN SNÍT

Přihlásit se mohou všechny děti z dětských domovů – stačí poslat svoji prezentaci, video nebo se jen zkontaktovat s organizací Yourchance, o. p. s., která ArteFond spravuje. Právě rozhovor s ředitelkou Yourchance Janou Merunkovou povzbudil rozhodnutí Jiřího Mádl do toho „praštit“ a nápad na založení fondu, který už nosil v hlavě „pěkně dlouho“, uskutečnit.

„Správa ArteFondy je pro nás závazek, ale také příležitost rozšířit stávající aktivity a možnosti pro mladé lidi z dětských domovů a pěstounských rodin. Snažíme se jim i touto cestou otevřít pomyslné dveře ke splnění jejich snů v umělecké oblasti a umožnit jim věnovat se rozvoji svých talentů cíleně a pod odborným vedením,“ přibližuje spoluzakladatelka a předsedkyně správní rady Yourchance Gabriela Křivánková.

Někteří díky tomu prožijí první malé úspěchy, z někoho se třeba stane skutečná hvězda. „Jsem přesvědčena, že pokud člověk něco umí, dodává mu to i větší sebevědomí a to je v životě třeba vždycky,“ dodává. S Janou Merunkovou založily Yourchance v roce 2010 se záměrem pomáhat prosadit potřebné změny v oblasti výuky finanční gramotnosti, integrace mladých dospělých opouštějících instituce náhradní rodinné

výchovy, prosazování principů podnikání a rozvoje podnikavosti žáků základních a středních škol.

NA AKADEMII Z DĚČÁKU

„Sám moc dobře vím, jak nejisté povolání je být hercem, zpěvákem, tanečníkem nebo se věnovat jakémukoli jinému uměleckému řemeslu. A i když jsem měl dosud obrovské štěstí, nemohu nejistotu tohoto povolání nevnímat,“ vrací se k myšlence podpory mladých talentů Jiří Mádl.

Za cíl považuje samotné umění. „Pro mě by největší vítězství bylo, kdyby děti z dětských domovů končily na vysokých uměleckých školách,“ říká s tím, že další motivací je snaha nepřijít o zajímavé osobnosti a originální mladé lidi s jedinečnou odžitou zkušeností.

Koncem loňského roku se během slavnostního večera u příležitosti vyhlášení 6. ročníku cen Bílá vrána stal kmotrem knížky Hejno bílých vran s příběhy dětí z dětských domovů nebo pěstounské péče, které „to nevzdaly“ a staly se úspěšnými.

Kromě této knížky však Jiří pokřtil i CD Lukáše Mazače, talentovaného mladíka z dětského domova v Humpolci, kterého ArteFond podporuje.

ŽIVOTNÍ ZÁŽITEK

„Album se jmenuje Na vlnách a pracoval jsem na něm dva roky. Jsem nadšený, že jsme ho mohli pokřtít, mít vlastní CD

je báječný pocit,“ říká sedmnáctiletý hudebník, který se do „děčáku“ dostal už v pěti letech, protože byl ze sedmi sourozenců a rodiče děti nezvládali živit. Sám říká, že si už nedovede představit žít jinde.

„Dětský domov je zkušenost, kterou bych označil za jednu z nejlepších v mém životě. Dostal jsem se tam k hudbě, která pro mě znamená způsob, jak vyjádřit emoce, jak se srovnat s nepříjemnými a vlastně i příjemnými zážitky, je to část mého já,“ vysvětluje.

„Je zvláštní, jak do sebe některé věci zapadají. Například první ArteFondem podpořená taneční skupina odletěla vystupovat do New Yorku, kde jsem studoval. Lukášovo cédéčko se jmenuje na Vlnách a film, který teď připravuji, se jmenuje Vlny. Jsou to zajímavé shody náhod, které mi vlastně ukazují, že je to správná cesta,“ říká Jiří Mádl.

Ve spolupráci s ředitelem Střední školy uměleckomanažerské v Brně Josefem Čadíkem nabízí jeho ArteFond i možnost studia pro dva studenty v každém školním roce zdarma. Podpořil i projekt dětí z domova v Mikulově Kukátko pro Edu, s nímž děti v dubnu 2019 zabodovaly a postoupily do finálového kola soutěžní přehlídky dětských domovů Nejmilejší koncert.

„Tohle je právě ten důvod, proč jsem založil ArteFond,“ usmívá se mladý režisér.

•

Fond spravuje yourchance o.p.s.

O KONCI VÁLKY

Jiří Padevět / Foto: Bundesarchiv

Jaro a léto 1945 bylo nejkrvavějším obdobím, jaké obyvatelé dnešní České republiky na našem území zažili. Přes Moravu se za velmi tvrdých bojů převalila fronta, na Šumavě a na Chebsku pronikaly na naše území bojem jednotky americké armády, v Čechách byl soustředěn skoro milion vojáků Wehrmachtu, obrovské množství německých civilistů, prchajících před Rudou armádou, váleční zajatci ze všech koutů Evropy, zbytky maďarské armády, slovenské Hlinkovy gardy a ti nejubožejší, vězni z transportů smrti. Po 8. květnu násilí neskončilo, z pachatelů i německých civilistů se staly oběti individuálního i státního násilí.

**První příběh se odehrává
9. května 1945 brzy ráno na
severozápad od Prahy:**

Jak otevřel poklop, zastudilo to do dlaně. Nebyl si úplně jist, jestli víc studila ocel, nebo ráno. Vysoukal se ven a seskočil na dláždění. Nebyla tu evidentně ani noha. Zájezdni hostinec měl v omítce šrámy po střelách a granátem ohlodané nároží, vypadal celý skrčený, jako by se bál další rány. Většina oken vyzvracela sklo dovnitř do místností, ale pár střepečů leželo i okolo budovy. Některé z nich se snažily proříznout šero a urychlit svítání, ale moc jim to nešlo. Dveře měly jedno křídlo vyvrácené, druhé se na pantech komíhalo sem a tam, jako by ho zvalo dovnitř. Nechal se zlákat a udělal pár kroků ke dveřím. Po vyvráceném křídle dveří kreslila něčí zaschlá krev nečitelný vzkaz. Možná si měl vzít z tanku samopal. Nejistě se otočil a pokrčil rameny. Velitel, sedící na věži, ho povzbudil gestem. Taký ho povzbudilo, že za jejich strojem stojí další tanky.

Špičkou boty uklidnil dveře a pak k nim kopnul dřevěnou bedýnku, aby zůstaly otevřené. Chodba ztrácela v šeru jasné obrysy a vypadala spíš jako nějaký měkký tunel. Zkusil otočit vypínačem, ale žárovka se jen krátce uškříbla. Prošel do prvních dveří vpravo, hromada stolů v rohu lokálu se tvářila vážně a asi chtěla vypadat jako socha vojevůdce, ale vypadala pořád jen jako hromada stolů. Obešel pípu a pohnul kohoutem. Pivo objalo zaprášený püllitr a rozsvítilo místnost. Ilja Šklovskij se ze široka zasmál, proud zastavil a zapískal na prsty. Oknem viděl, jak Ivan Gončarenko seskočil z věže. Ilja sáhnul pro püllitr, který vypadal nejčistěji a začal veliteli čepovat pivo.

Gardový poručík Gončarenko, ukrajinský příslušník Rudé armády, byl jedním z nemnoha vojáků SSSR, kteří padli během dočišťovacích ozbrojených šarvátek v Praze 9. a 10. května 1945.

Jeho tank nebyl na pražském Klárově zřejmě přímo zasažen, ale Gončarenko, jako velitel pozorující situaci otevřeným poklopem, byl zřejmě zabit úlohem zdi, nebo tlakovou vlnou.

**Druhý příběh se odehrává také
brzy ráno, 18. května 1945 na
nádraží v Přerově:**

Skřípění kol vlaku rozervalo svítání na cáry. Vagony jako by se snažily postřkovat brzdící lokomotivu, ale byla silnější, a tak s nimi pořádně cukla. Málem narazil čelem a nosem do umatlaného skla okénka, ale vybral to. Žaludek taky pořádně cuknul a do pusy vystoupala kyselost, která se zamíchala s pachem kořalky a s něčím, co mohlo být zkaženým zubem nebo možná jen prastarým zbytkem jídla. Žaludek cuknul znovu, vypadalo to, že se pozvrací. Měl kořalky před půlnocí nechat, a ne pít až do noci. Sáhnul do velké zavařovací sklenice, ve které se ještě houpala hladina láku, pohoršená brzděním lokomotivy, chvíli šátral v kalné tekutině a pak zmáčkl úlovek. Okurka se pokusila vysmeknout, ale držel ji pevně. Jenže byla tak velká, že sevřená pěst nešla protáhnout hrdlem sklenice.

Kdysi mu někdo vyprávěl, že takhle chytají jihoameričtí indiáni opice. Na ořech nebo jinou pochoutku ve sklenici. Nenechal se chytit, okurku pustil a začal v lahvi šátrat bajonetem. Lov se nakonec podařil, ale zase se mu zvedl žaludek, jak se soustředěně nakláněl nad sklenicí. Rychle ukousl okurce půl těla a vyrazil z vagonu. Otevřel dvířka a seskočil mezi koleje. Pod nohama mu zaskřípalo ráno, natrhané na cáry skřípěním vlaku. Došel k pumpě a začal pumpovat. Volnou ruku vděčně strčil do proudu vody a pak si namočil zátylek, čelo i obličej. Pak Karol Pazúr přestal pumpovat a promnul si oči. Zamrkal, protože nápis Přerov trochu štípal do zarudlých očí.

Karol Pazúr, který během války bojoval v řadách armády Slovenského státu na východní frontě proti Sovětskému svazu, byl velitelem jednotky československé armády, která se vracela do posádky v Bratislavě. Na nádraží v Přerově se zřejmě náhodou vlak této jednotky potkal z vlakem, kterým se domů vraceli Karpatští Němci (tedy obyvatelé Slovenska, mluvící německy). Šlo převážně o starce, ženy a malé děti s matkami. Pazúrovi vojáci odvedli civilisty za Přerov na Švédské šance, kde nejdřív okradli a potom zavraždili nejméně 267 lidí včetně kojenců. ●

MEZINÁRODNÍ DEN ROMŮ ONLINE

Jana Baudyšová / Foto: Slovo 21

Místo koncertů, doprovodných programů a tradičního galavečera se letos oslavy Mezinárodního dne Romů, který každoročně připadá na 8. dubna, přesunuly do domácností a na internet.

A to doslova – sdružení Ara Art přichystalo celovečerní pořad plný hudby nazvaný „Gala z obývacího do obývacího“, během kterého se moderátoři David Tišer a Veronika Hlaváčová přes obrazovku spojili s řadou významných muzikantů po celé České republice i ze zahraničí. Mezi nimi nechyběl Gejza Horváth, Zdeněk Lázok, Milan Kroka, Igor Kmeťo nebo Gitana. „Online“ verzi však letošní oslavy nekončí – živá vystoupení organizátoři přesunuli na 5. listopad, Mezinárodní den romštiny, do divadla Archa.

MAŠKARTHEMUTNO ROMENGERO INEPOS „ONLAJN“

O koncerti, aver programa the tradično galaprogramos kada berš kijo Maškarthemutno Romengero inepos, savo hin sako berš 8. apriliste, has o programa ke tumende khere the pro internetos.

Kada hin čačipen – o jekhetaniben Ara Art kisitinda caloraťakeri relacija le bašavibneha u vičinda les „Gala la obivačkatar andre obivačka“. O moderatora o David Tišer the e Veronika Hlaváčová kerde lajf buter igen lače muzikantenca the khatar aver thema. Has maškar lende o Gejza Horváth, o Zdeněk Lázok, o Milan Kroka, o Igor Kmeťo či e Gitana. „Onlajn“ verzija ha mek nane o agor le ineposke – džido bašaviben o organizatora kamen te kerel pandž-to decembriste andro divadlos Archa, sar ela romaňa čibakero Maškarthemutno džives.

Jesoste avla tiš o festivalos Khamoro, savo kampelas te avel andro junos. O Slovo 21, savo kada festivalos kerel imar le beršestar 1999, kisitinda kijo Maškar-

Na podzim se také z původně plánovaného června posunuje festival Khamoro. Organizace Slovo 21, která ho pořádá již od roku 1999, natočila k Mezinárodnímu dni Romů video, na kterém romské i neromské osobnosti společně zpívají romskou hymnu.

Prostřednictvím videa, které natočila ROMEA TV, přejí Romům k svátku také další osobnosti – redaktorka Českého rozhlasu Iveta Demeterová, zpěvačka Erika Fečová, aktivista Jožka Miker, ředitel britské organizace Kompas Petr

themutno romano inepos o videjos, kaj gilaven romane the gadžikane džandle manuša jekhetanes romaňa nacijakeri gili – himna.

Aver videja save kerda e ROMEA TV, ta odoj o manuša mangel le Romenge kijo lenger o inepos – e redaktorka andro Čechiko rozhlasos e Iveta Demeterová, e zpěvačka e Erika Fečová, o aktivistas o Jožka Miker, o řaditelis khatar e britsko organizacija Kompas o Petr Torák či o Roman Horváth khatar e kapela Terne Čhave.

Torák nebo Roman Horváth z kapely Terne Čhave.

Celodenní internetové vysílání ke svátečnímu dni připravilo Muzeum romské kultury. Součástí programu „Muzeum z domova“ byl pozdrav jeho ředitelky Jany Horváthové, který připomněl, proč se Mezinárodní den Romů slaví po celém světě právě 8. dubna, živý koncert romských hudebníků nebo komentovaná prohlídka muzea.

„Velmi si vážím každého z Vás, zejména pak těch, kteří se úspěšně prosadili ve své profesi či v jiném okruhu svého působení a stali se tak příkladem a vzorem i pro ostatní spoluobčany České republiky,“ vzkázala mimo jiné Romům zmocněnkyně vlády Helena Válková. Poděkovala také za pomoc v době koronavirové krize.

Své přání zveřejnila i zástupkyně ombudsmana Monika Šimůnková, na Slovensku pográtulovala prezidentka Zuzana Čaputová. „Paľikerav tumenge. Džanav mištes hoj jekhetane koda keraha,“ vzkázala Romům (Děkuji vám. Dobře vím, že to společně zvládneme).

Jekh calo džives pro internetos kisitinda o Muzeumos pal e romaňa kultura Bernate. Andro programos „O Muzeumos ke tumende khere“ vakerelas tiš e rjaditelka khatar o Muzeumos e Jana Horváthová, savi phenda, soske perel pre ochtoto aprilis pre calo luma kada inepos. Andro programos bašavenas o muzikanta the o manuša šaj dikhle, sar oda dičhol andro muzeumos, u šaj vareso šunde pal upre kidle věci/artefakti andro muzeumos.

„Savore džengengetumendar dav paťiv, upreder ole manušenge, save andre peskere profesiji, abo andre aver buti hine pro anglune thana, u oleha den zor the avre manušenge andre Čechiko republika,“ kala lava phenda le Romenge e Helena Válková, savi hiňi khatar o rajaripen. Paľikerelas tiš vaš oda, sar o Roma šegitinenas avre manušenge andre koronavirovo krizija.

Kijo inepos mangelas le Romenge the e zaačhađi paš o ombudsmanos e Monika Šimůnková, pre Slovensko diňa e gratulaciji e prezidentka e Zuzana Čaputová. „Paľikerav tumenge. Džanav mištes, hoj jekhetane koda keraha,“ phenda le Romenge andre romaňa čhib.

MIRO BARTOŠ: ÚTĚK Z DOMOVA MI ZMĚNIL ŽIVOT

Rena Horvátová

Foto: Lukáš Oujeský/Economia

„Už ani nevím, jak jsme se dostali dovnitř. Mám pocit, že bylo pootevřené okno. Opatrně jsme se protáhli a zalezli do tělocvičny, kde nás na druhý den našel školník,“ líčí **Miro Bartoš** událost starou pětadvacet let. A dodává, že jeho o deset měsíců starší sestra je pro něj něco jako matka, protože to byla ona, kdo při něm pokaždé stál.

„Utéct z domu byl sestřin nápad, protože situace, která po odloučení rodičů u nás panovala, nebyla pro nás vůbec příznivá. Chtěli jsme žít, nebát se a mít zázemí a to jsme našli až v dětském domově,“ vzpomíná Miro, který po odchodu matky zůstal se sestrou v péči otce, protože matka se jich u soudu zřekla. Miro i jeho sestra Bohumila tušili, jak to asi v dětském domově chodí, ve škole měli spolužáka, který tam vyrůstal.

„Nebáli jsme se, vnímali jsme to tak, že to byla tehdy jediná možná cesta, jak se dostat z toho začarovaného kruhu, kterého jsme byli součástí,“ vypráví Bartoš a prozrazuje, že svým rodičům dnes nic nevyčítají. „Oba to cítíme tak, že co se stalo, mělo se stát, jsme oba vyrovnaní a neohlížíme se za tím, co bylo, ale soustředíme se na to, co máme rádi a co bude do budoucna,“ říká otevřeně.

V domově brzy poznali, že sourozenci Bartošovi mají hudební talent, a oba nastoupili na základní uměleckou školu, sestra na zpěv a Miro na housle. „Bohunka má krásnou barvu hlasu a rozsah. Já zase obdivoval operní pěvce, jako byl Pavarotti, Carreras nebo Domingo. Pamatuji si, že jsem stál před rozhodnutím, zda si vyberu sport, nebo se vydám na pěveckou dráhu,“ prozrazuje. V rozhodnutí jim výrazně pomohlo vedení dětského domova Domino v Plzni, které se velkou měrou zasadilo o naše směřování k hudbě a umělecké kariéře,“ zasvěcuje nás do svého příběhu dnes sedmatřicetiletý Miro. Nakonec se pro karate nerozhodl a stejně jako sestra zkusil štěstí na konzervatoři.

„Bohunka se poprvé na konzervatoř nedostala, ten rok nastoupila do prváku na cukrařinu, ale její sen se ve vyšlehaných bílích nerozplynul, zkusila přijímačky za rok znovu a oni ji přijali. No a já tam o rok později zkoušel štěstí taky a vzali mě, takže jsme oba nastoupili do stejného ročníku na klasický zpěv,“ prozrazuje svou cestu za pěveckou dráhou Miro a doplňuje, že oba během studií docházeli na hodiny zpěvu k někdejší zpěvačce Semaforu a sólistce plzeňské opery Lilce Ročákové Rybářové, podle Bartoše nejlepší profesorce zpěvu, se kterou měl možnost spolupracovat.

Po konzervatoři Bohunka absolvovala operní zpěv na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě. A v jejích šlépějích se rozhodl jít i Miro. „Tehdy jsem narazil, protože na HAMU mě nevzali, na brněnskou JAMU taky ne, a když mi tehdy řekla moje profesorka, že bych se hodil na barokní hudbu, rozhodl jsem se odjet do Versailles na talentové zkoušky, které mi taky nedopadly nejlépe. Přestal jsem věřit, že by mě mohli vůbec vzít, a ono se to tak i stalo,“ prozrazuje počáteční neúspěchy mladý sólista.

Jako další možnost se mu jevila Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, kam šel tentokrát vyrovnaný a přesvědčený o tom, že uspěje. „A já fakt

uspěl,“ prozrazuje operní pěvec, který nakonec vystudoval jak sólový zpěv, tak učitelství pro střední školy, které uplatnil na základní škole, kde vyučoval hudební výchovu. V tu dobu se zúčastnil i pěvecké soutěže v Kanadě, kde se jako jediný zástupce České republiky probbojoval až do finálových kol. Po nějaké době začal uvažovat i o druhé vysoké škole, a když se mu naskytla možnost studovat management a globální podnikání na Newton College, neváhal ani minutu.

Dnes Miro působí jako sólista s povinností sboru v plzeňském Divadle J. K. Tyla, kde zprvu začínal ve sboru stejně jako jeho sestra, která na rozdíl o něj působila v divadle jako externistka. „S Bohunkou jsem vystupoval třeba v plzeňské operní inscenaci O Rusalce, která je určena těm nejmenším, nebo v opeře Bastien a Bastienka, kde jsem se představil v první sólové roli Colase. Diváci mě mohli vidět i v jedné z rolí operní pohádky Žvanivý Slimejš.“

Kariéru operního sólisty ale zbrzdil úraz, který se mu přihodil během oslav Prague Pride. Před dvěma lety spadl z alegorického vozu tak nešťastně, že si zlomil lebeční kost a byl rok v pracovní neschopnosti v divadle a na dva roky musel přerušit studium. „Měsíc jsem si pobyl v nemocnici na neurologii s obrovským hematomem a nechtěl si přiznat, že potřebuji odbornou pomoc, ale když jsem si už prakticky nevzpomněl na texty písní a hlavně oper, nevybavil si jména svých kamarádů, věděl jsem, že musím vyhledat odborníka,“ vypráví Miro, který kvůli následkům zranění už nemůže

usednout za volant.

Podle jeho slov se od úrazu v jeho životě cosi změnilo a daleko víc si váží života a své rodiny, kterou je pro něj sestra Bohunka a její tři děti. „Dnes se učím znovu mluvit pod vedením logopedky a docházím na soukromé hodiny zpěvu například k Vladimírovi Chmelovi, který jeden čas působil jako sólista Metropolitní opery v USA. Úraz ale neberu jako něco, z čeho bych měl být zahořklý, naopak, stalo se a já můžu být rád, že vlastně žiju,“ rozpovídá se upřímně o svém zranění.

„Plzeňská opera po mém úrazu hlavy nacvičovala nové provedení Verdiho opery Nabucco, v níž jsem jako barytonista před deseti lety začínal coby sborista,“ zasměje se Miro, který se poprvé od úrazu postavil před diváky o Vánocích a zazpíval v kostele operní árii. Vzpomíná, že v tu chvíli měl jeho tep víc jak dvě stě úderů za minutu. Poté ještě účinkoval v opeře Papageno v Kouzelném lese, variaci na Mozartovu operu Kouzelná flétna, nebo v operetě Veselá vdova, v níž se představil i pražskému publiku v Divadle Karlín.

„V červnu se měla konat akce pro pět šest tisíc lidí a já jsem měl mít menší dvojroli v opeře Macbeth od Giuseppe Verdiho, ale kvůli pandemii se přesunula na příští rok,“ říká Miro. Nezhálí však a momentálně se připravuje na roli Indiána v Prodané nevěstě. „Až se vše uklidní, zvu vás do divadla,“ usmívá se. Rádi přijdeme!

KOMUNITNÍ CENTRUM ROVNOST

Jana Budyšová / Foto: archiv KoCeRo

„Sídíme v objektu, kde kdysi fungovala autoškola, a děti, které do našeho nízkoprahu chodily, s oblibou říkaly, že „jdou do autoškoly“,“ vysvětluje vznik názvu Nízkoprahového klubu pro děti a mládež českokrumlovského Komunitního centra Rovnost předsedkyně správní rady a vedoucí sociální pracovnice Petra Podruhová.

Prostory NZDM Autoškola i samotného centra s jarní vlnou pandemie koronaviru sice nezvykle utichly, svou činnost však nepřerušily, jen přesunuly do „bezkontaktního“ režimu.

„Každý den jsme pro klienty k dispozici online na Facebooku nebo telefonu, komunikujeme spolu o jejich problémech a ty, u kterých je to možné, společně vyřizujeme,“ přibližuje Petra Podruhová. „Děti se mohou zapojit do online soutěže Kvízování. Věnujeme se jejich dotazům, pomáháme jim s úkoly nebo si s nimi jen tak povídáme,“ říká.

Spolu s kolegyněmi však zasedly i k šicím strojům a pustily se do výroby roušek, které svým klientům také rozvážejí.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež funguje jako registrovaná sociální služba ve věkové kategorii 6–26 let od roku 2009, samotné Komunitní centrum Rovnost (KoCeRo) vzniklo ještě o tři roky dříve. Od roku 2014 funguje NZDM i ve Větrní, v sociálně vyloučené lokalitě Rožmberská ulice. V loňském roce ho navštívilo na 170 dětí.

„Nabízíme především to, co souvisí s poskytováním služby – rozvoj sociálních znalostí a dovedností, snižování rizik souvisejících se způsobem jejich života, zabezpečení potřebných informací pro lepší orientaci v jejich sociálním prostředí, pomoc a psychologickou podporu při řešení aktuálního problému, rozší-

ření znalostí a dovedností, pochopení školního učiva, smysluplné a pozitivní trávení volného času a prevenci v oblasti společensky nežádoucích jevů,“ vypočítává Podruhová.

Děti a mládež v NZDM Autoškola tráví i letní prázdniny – mohou se zapojit do etapové vzdělávací soutěže včetně pětidenního pobytu a účastnit se řady poznávacích výletů. Během roku pořádá KoCeRo i další akce, například oslavu Mezinárodního dne Romů, Den dětí, vánoční besídku nebo fotbalový turnaj.

POHÁDKY A PAMĚTNÍCI

„Už sedmým rokem také s dětmi nahráváme romské pohádky. Každý rok na podzim nahráváme nové CD – děti načítají romské pohádky v češtině, většinou pohádky sebrané Milenou Hübschmanovou,“ vysvětluje Podruhová.

Hlavních dětských hlasů je šest – patří dětem, které navštěvují doučovací kroužek ve Větrní. Po každém nahrávání je za odměnu čeká oběd v pizzerii. Cédéčko je pak kromě toho, že je k máni v KoCeRu, také k zakoupení na listopadové charitativní akci, kterou KoCeRo pořádá. Výtěžek pak putuje do psiho útulku v Českém Krumlově.

Aktivita komunitního centra se však nezaměřují pouze na děti. „Od roku 2006 realizujeme sociální službu Terénní programy ZMĚNA, díky níž můžeme

pracovat s dospělými, převážně Romy, na Českokrumlovsku. Kromě sociální pomoci se zaměřujeme na práci s komunitou,“ říká Petra Podruhová.

Ve Větrní v Rožmberské ulici tak například už od roku 2016 budují se členy místní komunity dětské hřiště a prostor pro trávení volného času. Úspěch měly i loňské workshopy na témata týkající se zdraví, psychiky nebo třeba výchovy dětí, ve kterých KoCeRo plánuje pokračovat.

Z úplně jiného soudku je pak projekt Amaro Dživipen, který se zaměřuje na oživení vzpomínek místních Romů. „I vzpomínek na své předky, jak se vlastně na Českokrumlovsko dostali, jaký vedli život. Byli to spořádaní a pracovití lidé. Chtěli jsme poukázat na to, že Romové vždy byli a jsou součástí naší společnosti,“ přibližuje Podruhová.

S „pamětníky“ natáčejí také vzkazy určené především pro dnešní generaci mladých Romů – aby si ze svých předků vzali příklad. Letos jde již o třetí ročník a stejně jako v případě těch předchozích by měl být zakončen výstavou s vernisáží. Projekt se setkal s velkým ohlasem u Romů i většinové společnosti.

„Máme sbírku dvaceti nahraných rozhovorů, i v textové verzi, vše je přístupné na YouTube,“ říká předsedkyně organizace a prozrazuje další plán – jakmile se dokončí dalších pět nahrávek, začne se připravovat shrnující publikace.

O KOMUNITNO CENTRUMOS ROVNOST

E Jana Budyšová / Foto: archiv KoCero

„O klubos hin andro kher, kaj has varekana e autoškola, ta te džanas o čhavore andro amaro phundrado klubos, phenenas, hoj džan andre „autoškola.“ E šeraľi andre spravno rada the šeraľi vaš e socijalno služba, e Petra Podruhová, phenel, soske o Phundrado klubos vaš o čhavore the terne manuša savo perel andre Komunitno centrumos Rovnost o čhavore avka vičinen.

O than kaj hin NZDM e Autoškola the o centrumos hine akana perdal o koronaviris bijal o hangi, ale o manuša keren peskeri buťi dureder, ča hine andro „bezkontaktno“ režimos.

„Sako džives sam vaš o klijenta onlajn pro Fejsbukos či pro telefonos, vakeras jekhetane pal lengere dukha u jekhetanes bajinas pal oda, so džal te kerel,“ phenel e Petra Podruhová. „O čhavore šaj keren onlajn suťaža Kvízování. Šunas, so amendar phučen, das lenge o vast le ukolenca, abo lenca ča vakeras,“ phenel. Jekhetanes le kolegiňenca tiš beše pal o strojos u siven perdal o klijenta o ruški, save lenge palis anen.

Phundrado klubos vaš o čhavore the terne manuša hin registrimen socijalno služba vaš o čhavore the o terne 6-26 berš le beršestar 2009, o Komunitno centrumos Rovnost (KoCeRo) has kerd o imar trin berš anglal. Le beršestar 2014 hin phundrado NZDM the andre Větrní, andre Rožmbersko ulica, kaj hin o than nalače socijalne postoha. Oka berš odoj avile 170 čhavore.

„Keras oda, so kempel te kerel andre socijalno služba – bararas o socijalna džanišena, phenas pal oda, so nane perdal o dživipen mišto, das o informaciji te džanen kaj te džal, te lenge vareso kampela, das o vast, te len hin varesave psichicka dukha, das lenge o vast le sikhľupnenca andre škola, sikhavas lenge, so hin mišto te kerel, sar len hin čučo časos the keras e prevencija, te na peren andre bibacht,“ pal savoro phenel e Podruhová.

O čhavore the o terne andro NZDM Autoškola phiren the sar len hin o prazdňini – šaj keren e etapovo sikhľupnaskeri suťaža, andre savi šaj džan pro pandž dživesa varekhaj andre aver than the šaj phiren pro vilet. Andro berš o KoCeRo kerel the aver akciji, sar hin Romengero inepos, le Čhavorengero inepos, karačoňakeri besidka, abo fotbalovo turnajis.

O PARAMISA PERDAL O ČHAVORE THE O MANUŠA, SAVE IMAR

BUT LEPEREN

„Imar ehta berš tiš le čhavorencas cirdas upre romane paramisa perdal o čhavore. Sako berš jesoste cirdas nevo CD – o čhavore genen romane paramisa gadžikanas, buteder ola, so kidľa upre e Milena Hübschmannová,“ phenel e Podruhová.

Anglune čhavorengere hangi hin šov – hin oda o čhavore, save phiren andro kružkos kaj buter sikhľon andre škola the oda hin andro Větrní. Sar cirden tele pro CD, ta palis vaš kaja buťi džan pro dilos andre picerija. O CD hin palis andro KoCeRo u bikenavkeren les pre jesoskeri charitativno akcija, savi o KoCeRo kerel. O love vaš o CD palis bičhavas andro utulkos perdal o rukone andro Český Krumlov.

O aktiviti andro komunitno centrumos nane ča perdal o čhavore. „Le beršestar 2006 keras tiš e socijalno služba Terénní programy ZMĚNA, kaj keras buťi le phuredere manušenca, anglunes le Romanca, pašal o Český Krumlov. Paš e socijalno buťi keras tiš e socijalno buťi la komunitaha,“ phenel e Petra Podruhová.

Andro Větrní andre Rožmbersko ulica avka imar le beršesta 2016 le manušenca khatar kaja komunita keras o ihriskos perdal o čhavore the o than, kaj o manuša šaj džan, te len hin časos. Le manušenge has oka berš tiš pre dzeka o workshopi pal o sastipen, psichika abo sar te likerel le čhavoren, u kada o KoCeRo kamel mek te kerel.

Khatar aver žeba hin o projektos Amaro Dživipen, savo kamel te uštavel upre oda, so mek leperen o phure Roma, so adaj dživenas. „The o leperiben pal lengere dada daja, kana the sar avle andro kotera paš o Český Krumlov, sar dživenas. Has oda paťivale manuša. Kamahas te sikhavel, hoj o Roma maškar amende dživenas the dživen,“ phenel buter pal o projektos e Podruhová.

Le „manušendar, so imar buter leperen“ phučen, so kamen te phenel le terne romane manušenge u palis oda cirden tele – te džanen sar dživenas lengere daja o dada. Kada berš oda

keras imar trito berš u avka sar andre okla berša pro agor kamas te kerel e vistavka the e vernisaža. O projektos has but pre dzeka na ča le Romenge.

Hin amen uprekidle biš vakeribena, oda amen hin tiš sar o teksti, savoro o manuša šaj dikhen pre You Tube,“ phenel e šeraľi the mek phenel pal aver buťi – sar cirdaha tele mek pandž neve vakeribena, kamas te kisitinel savoro andre jekh publikacija. ●

ROMOVÉ V DOBĚ KORONAVIROVÉ

Renata Kováčová / Foto: Pixabay

Koronavirus je strašák, který v současné době zachvacuje panikou celý svět. Asi bychom jen těžko hledali člověka, který by nevěděl, co to je a co způsobuje. Svět, na který jsme byli zvyklí, zmizel a možná, že už nebude stejný jako před epidemií. Jak opatření proti jeho šíření ovlivňují naše životy a jak jsme se s nimi v běžném životě dokázali vyrovnat?

ZPÁTKY NA ZÁKLADKU ANEB RODIČE V „PRVNÍ LINII“

V karanténě jsme se kvůli nouzovému stavu vyhlášenému vládou ocitli všichni. Lidé si nasadili roušky a od ostatních dodržují minimálně dvoumetrové rozestupy. Hranice se uzavřely, a pokud máte rodinu či známé v cizině, tak se musíte smířit s tím, že je nejspíš dlouhou dobu nevidíte. Děti dva měsíce nesměly chodit do školy a i nyní, kdy se opatření rozvolňují, je mezi nimi spoustu těch,

které se učí vyučovány distančně a břímě výuky leží na jejich rodičích.

„Maminko, prosím, nebud' mě, vždyť je ještě brzo a do školy se nejde!“ Tak přesně takhle mě zdraví v deset dopoledne má devítiletá princezna, když se ji snažím donutit k učení. Budík nám už ráno nezvoní, žádné brzké vstávání se nekoná. My pracující rodiče jsme museli zůstat doma na ošetřovném a stát se učiteli. Dcera je ve druhé třídě a právě nás trápí násobilka. Bohužel mi ale nikdo nedal návod, jak to jen to své dítě

naučím. Nemám pedagogické vzdělání a ze základky už jsem více než patnáct let venku.

Teď ale jako bych byla zpět. Konečně je má dcera připravena začít se násobilce věnovat. Po hodině tvrdé dřiny jí položím dotaz: „Kolik je 2x8?“ – „No to je přece 18!“ zní její odpověď. Moje trpělivost je pryč a já musím na chvíli zmizet na čerstvý vzduch, kde začnu přemýšlet, že vědce s tou vakcínou možná budu muset trochu popostrčit. V duchu si začínám představovat den, kdy konečně vedu své

dítě opět do školy a její učitelce slibují splnit každé přání.

Snažím se od známých, kteří jsou také rodiči, sbírat nějaké účinné didaktické rady. Mnoho jich je na tom však ještě hůře než já – musí se totiž se svými dětmi učit třeba zeměpis, dějepis, fyziku nebo chemii. Dny a mnohdy i večery rodičů jsou teď prostě peklo. V některých rodinách totiž nemají ani počítače a internetové připojení a nemohou se učivu naplno věnovat. Musíme věřit, že to naše děti opět vše doženou a my dospělí do té doby neskončíme na psychiatrii.

ZEMŘÍT MŮŽEME JEN JEDNOU

Problémy se školou nejsou jediné, s čím se musíme potýkat. Spousta lidí se totiž v době vypuknutí epidemie nacházela mimo republiku. „Chci se vrátit domů,“ volal mi tehdy kamarád, který pobýval ve Velké Británii na návštěvě u svého otce, avšak jeho matka a zbytek rodiny žije v Brně. „Nedokážeš si ani představit, co se tu děje, tady nikdo nenosí roušku a nedodržují se tu žádná protiepidemická hygienická pravidla, mám strach,“ svěřil se dále. Řekl mi také, že české ministerstvo zahraničí se snažilo umožnit všem občanům nacházejícím se v cizině návrat domů a že mohl hned následující týden odjet do Prahy. Nakonec však do přeplněného autobusu, v němž nikdo neměl na sobě roušku, nenastoupil. Báł se, že by se v něm covidem-19 nakazil.

Dalším úskalím se stal zákaz shromažďování. Musely se zrušit i všechny hromadné rodinné oslavy jako křtiny, narozeniny, svatby. Ano, je to nemilé, ale tohle vše může počkat – křtiny se dají posunout, své „ano“ si také můžete říct později, avšak problém nastává u pohřbů, které se odložit nedají. Pro nás Romy je tradice důstojného posledního rozloučení s našimi blízkými jednou z nejdůležitějších.

Naší rodiny se dotkla tato smutná událost zrovna v době karantény a nouzového stavu. Mé matce zemřel na Slovensku bratr. Nechtěla jsem to nechat jen tak, chtěla a snažila jsem se vyjednat výjimku, abychom mohli opustit ČR a pohřbu se zúčastnit. Nenechala jsem se odbyt do té doby, než ministr vnitra Jan Hamáček naší rodině možnost vycestovat povolil, zádrhel však nastal na slovenské straně – přicestovat na pohřeb nám neumožnili. Slovensko od začátku zastávalo daleko tvrdší opatření.

Problém byl i s tradičním vartová-ním. Naši příbuzní na Slovensku nemohli uspořádat smuteční setkání, protože se nesměly konat žádné návštěvy. Duši zesnulého tak strážila jen nejbližší rodina. Z toho, za jakých podmínek museli pochovat mého strejdu, se dodnes nemůže celá rodina vzpamatovat. „Na pohřeb smí jen nejbližší rodina, tedy manželka a děti,“ vyslechli si od pracovníce pohřební služby. V den pohřbu strýce vyvezli pohřebáci před obřadní síň, kde se s ním rodina musela rozloučit. Mohli být při jeho poslední cestě, ale u spuštění rakve do hrobu už být přítomni nemohli. Ochranka je odehnala.

AŽ ŽIJÍ SOCIÁLNÍ SÍŤ

Pryč od smutných věcí. Lidé se museli i zabavit, aby v osamění karantény přišli na jiné myšlenky. „Nahrajte fotku starší deseti let a označte další lidi, kteří tento úkol musí splnit,“ zněla jedna z prvních výzev, které se šířily sociálními sítěmi jako lavina. V naklizených domovech (konečně se řadě lidí povedl uskutečnit radikální jarní úklid) se prohledávala rodinná alba a každý se chtěl zapojit. Neskončilo to však jen u této výzvy a Romové ukázali naplno svůj specifický humor.

Další úkol totiž vyzýval, aby se pánové převlékli za dámy a naopak. Stranou nezůstaly ani děti, které dostaly za úkol namalovat obrázek, a ti nejlepší z malých výtvarníků byli dokonce ocenění stavebníci Lego. Různorodých výzev se vyrojila opravdu spousta, a tak zpěváci i nezpěváci zpívali, tancovali nebo si rozbíjeli na hlavách vejíčka.

Nakonec se to zvrtilo tak, že na řadu přišla „panáková“ výzva, která spočívala v tom, že každý účastník si nalil pět panáků tvrdého alkoholu, které musel hned za sebou vypít a u každé vypité skleničky nominovat dalšího odvážlivce. Tahle výzva si získala své příznivce, ale i odpůrce: „Nebudeme se prezentovat na sociálních sítích jako alkoholici“ nebo „člověk, který není zvyklý na alkohol, z toho může mít zdravotní problémy,“ zněly některé z jejich obav.

Svět se sice změnil, ale lidé ještě pořád nepřišli o smysl pro humor. Umíme teď možná více naslouchat, podat pomocnou ruku lidem v nouzi nebo si více vážit věcí, které jsme před koronavirovou epidemií považovali za samozřejmost. Přeju si jen, ať to všichni ve zdraví přežijeme a nepřestaneme se k sobě chovat s úctou.

KRÁTCE

ČAVALENKYHO PRVNÍ ALBUM

Jana Baudyšová

Foto: Filip Fejdi Medym

Raper z Holíče, úkaz ze Záhori – neotřelý Ruda Danihel alias Čavalenky vydal své debutové album Stoka rap, jehož název věrně zrcadlí jeho vlastní pohled na současnou rapovou scénu.

„Kdybych se měl rapem živit, tak se to na něm odrazí, to je vidět na každém druhém, co dělá za hudbu, botasky, řetízky, jaký je frajer,“ říká v rozhovoru pro pořad Bez pózy slovenského FM Rádia hudebník, co chodí „do roboty na půl šestou“ i kvůli tomu, aby byl vzorem pro svého malého syna.

„Já jsem obyčejný člověk a obyčejní lidé prostě nezapomenou, odkud jsi, kde jsi začal – a já na tom nemíním nic měnit,“ říká Čavalenky. Stoka rap nabízí pohled do světa bez zbytečných pozlátek a póz, vypráví příběhy z ulice, nebojí se ukázat na slabiny politického systému a mluvit o problémech společnosti.

Jeho postoj k pouhému balancování na povrchu věcí a nechuť ztrácet čas s tím, co není důležité („nemám devět životů, more, nejsu kočka“ – singl Návod) odráží i skutečnost, že Čavalenky není majitelem mobilního telefonu – většinu komunikace s veřejností tak za něj vyřizuje DJ Hallabeat.

Mezi 15 skladbami na CD nechybí ani Chlapci na ulici, která vyšla na začátku roku a stala se důležitou součástí folklóru slovenského hip-hopu.

GHETTOFEST BUDE OPĚT V SRDCI BRNĚNSKÉHO BRONXU

Martina Čichoňová / Foto: Ghettofest

Jednodenní festival Ghettofest v sobotu 27. června od 13 hod naváže na již osm předchozích ročníků, které se společně zaměřují na propojování různých kultur a vyvracení stereotypů panujících o oblasti přezdívané také brněnský Bronx.

Ghettofest je sice tradičně pouličním festivalem nabízejícím během jednoho dne pestrý program akcí odehrávajících se na různých místech lokality včetně prostoru bývalé káznice nebo v Muzeu romské kultury, současný ročník je však něčím specifickým.

Epidemie koronaviru a následná vládní omezení zasáhla přípravy festivalu stejně jako všechny ostatní pořadatele kulturních akcí. Od půlky března byly proto utlumeny všechny přípravy festivalu. Po vyhlášení plánu uvolňování restrikcí se organizátoři rozhodli uspořádat Ghettofest v sobotu 27. června oproti původnímu začátku měsíce a zvolit formát několika menších oddělených scén rozmístěných v dostatečné vzdálenosti. Dramaturgie a program festivalu se postupně vyvíjí s ohledem na stále měnící se nařízení, proto nemohou organizátoři ručit za změnu programu i na poslední chvíli.

Ghettofest tak nebude mít ambici přivést návštěvníky do jednoho místa, tak jak tomu bylo dříve, ale naopak rozptýlit je po „Bronxu“. Navést je, aby lokalitou procházeli a poznávali různá zajímavá místa. Vrstvu kulturního programu tak doplní různé lokální a historické zajímavosti, na které bude navádět speciální festivalová mapa.

Srdcem festivalového dění bude bývalá káznice na Bratislavské 68, kde nyní sídlí komunitní centrum Barvy brněnského Bronxu spolku Tripitaka. Objekt díky projektu ožívá koncerty,

prohlídkami, bohoslužbami, divadlem, workshopy, diskusemi a programy pro děti. Jako reakce na koronavirovou krizi vzniklo v káznici ve spolupráci s Masarykovou univerzitou – Studex, GNOMON Production, Tech-Pro, Michal Gazdag, TIC BRNO, JIC a Kreativním Brnem nové nahrávací studio Káznice LIVE, ve kterém od začátku dubna vystupují brněnští umělci, kteří se ocitli téměř bez prostředků či bez kontaktu s publikem. Streamy jsou vysílány několikrát týdně na FB stránce Káznice LIVE. Program Ghettofestu se bude v káznici částečně opírat i o nahrávání a streamování koncertů, aby kvůli omezenému počtu návštěvníků a návštěvnic mohli sledovat vystoupení i diváci doma.

K hvězdám festivalu bude zajisté patřit vystoupení Prago Union, Budoáru staré dámy či Michajlova, který spolu s hiphoperem Taftroem bude hlavní tvář hip hop stage. V roce 2018 předvedl Michajlov na Ghettofestu svůj poslední koncert před nucenou pauzou a teď se vrací na místo činu! Jeho jméno se stalo nejen na domácí brněnské scéně legendou a mluví za vše.

Současná situace se stala příležitostí, jak návštěvníkům a návštěvnicím ukázat nová či dosud neobjevená místa v této zajímavé a rychle se měnící lokalitě. Představit podniky či organizace, které se dosud do Ghettofestu nezapojily či se zapojily jen okrajově. K těm patří například místní mexická restaurace Blue demon s vystoupením DJ's z Brna či

pavlačový dům na Bratislavské ulici, který roztančí a zavalí přívalem nehybnoucí energie kapela Hazafele v podání maďarských a romských melodií. Nová festivalová „bizar“ stage vznikne i v klubu Clubwash na ulici Stará, kde se vystřídají formace jako Jane Miltz, Hello Marcel či Pitcha.

Jako každý rok připravuje vlastní nabitý program také Muzeum romské kultury. Jeho součástí bude komentovaná prohlídka výstavy Lavutara: Cestami romských muzikantů a jejich písní s jedním z autorů výstavy romistou Mgr. Zbyňkem Andršem. Pro začátečníky i pokročilé je určen beatbox s Jiřím Blatným: Rozjed to s beatboxem! A od 20 hodin bude následovat LIVE STREAM: Večer romských písničkářů, komponovaný program představí živoucí legendy romské hudební scény Gejzu Horvátha a Zdeňka Lázo. Společně s nimi vystoupí mladý písničkář a muzikant Tibor Žida. Čeká vás povídání o tom, jak vznikala moderní romská hudba, a mimořádný hudební zážitek v prostředí zahrádky kavárny Bengl!

Jednotlivé stage a produkce tak tvoří pomyslnou mapu lokality „Bronxu“, kterou bude moci návštěvník festivalu projít a užít si během sobotního odpoledne a večera. K dispozici bude v informačním pointu mapka a každé místo bude výrazně označeno. Zajímavé lokace přiblíží i komentované prohlídky po „Bronxu“ či káznici.

ZAJÍMÁ VÁS HISTORIE, MÁTE RÁDI PŘÍBĚHY?

POSLECHNĚTE SI VYPRÁVĚNÍ PAMĚTNÍKŮ

WWW.PAMETROMU.CZ

Unikátní sbírka rozhovorů přibližuje méně známou stránku historie naší společnosti, historii Romů.

Projekt Paměť Romů realizuje ROMEA, o. p. s., za finanční podpory Bader Philanthropies, Inc.

